

N:o 162.

Af herr **P. Ersson** i Vestlandaholm, om ändring i riksdagsordningens bestämmelser i fråga om sättet för val till Andra Kammaren.

Af alla de tecken till ett bestämdt och gifvet tillbakagående, som under den senare tiden visat sig på olika områden, torde det förslag till ändring i riksdagsordningen, i syfte att riksdagsmannaval å landsbygden och i valkretsar, bestående af flera städer, endast må förrättas medelst elektor, framställt af en ledamot i Första Kammaren, vara ett bland de märkligaste. Ehuru jag ingalunda tviflar derpå, att detta förslag af konstitutionsutskottet skall röna all den uppmärksamhet, som det förtjenar, har jag dock trott mig böra deremot icke allenast framställa några anmärkningar, utan fast mera ett helt och hållet afvikande förslag, gående i sådan rigtning, som min erfarenhet om den allmänna meningen inom landet tyckes fordra och vänta af den nu samlade Riksdagen.

I motsats till den ärade motionären i Första Kammaren synes mig nemligen omständigheterna kräfva att, till förebyggande af de af honom öfverklagade missförhållanden, som uppkommit genom minoritetsval, röstkassering och öfverklagade val, ett obligatoriskt införande i alla valkretsar utan undantag af det *omedelbara* valsättet vara ett af de flera medel, som i hög grad borde kunna förekomma dylika missförhållanden. Så mycket är åtminstone säkert — och den erfarenheten hafva just de allra sista valen till denna riksdagsperiod tydligen ådagalagt — att, då ett val af en eller annan anledning blifvit upphäfdt, hafva valmännen

sjelfva genom ett mera lifligt deltagande i de föreskrifna omvalen uttalat *sin* mening om det obefogade valkrängel, man af en eller annan anledning velat åstadkomma, samt med ännu större röstpluralitet än förut till riksdagsmannauppsatzen återkallat just den person, som en klagolysten minoritet velat beröfva förtroendet.

Det skulle blifva allt för vidlyftigt att här i detalj upptaga och granska alla de skäl, som motionären framdragit till förmån för sitt förslag. Ett af dessa skäl har likväl ett så starkt syskontycke af att vara en uppsåtlig förvrängning, för att jag skulle kunna underlåta att vidröra detsamma. Sålunda påstår motionären, bland annat, att riksdagsordningens skapare, dåvarande justitiestatsministern friherre De Geer, hyst den meningen att de medelbara valen skulle vara *regel*. Men att detta ingalunda var fallet, åtminstone för så vidt denna regel skulle betraktas såsom oafvislig och orubblig, framgår tydligt af hans yttrande till statsrådsprotokollet, om man nemligen gör sig den mödan att genomläsa detta yttrande i hvad det angår valsättet i sin helhet, och jag tillåter mig därför att här fullständigt återgifva detsamma, så lydande:

»I frågan om *medelbara* eller *omedelbara* val hyser jag för min del ingen tvekan att tillerkänna företrädet åt de senare, så vida de förra skola inom redan berättigade kategorier förrättas genom elektor, hvilka utses endast för att förrätta ett visst val, utan att i öfrigt hafva något med hvar andra gemensamt. Af de valberättigade läser man nemligen icke kunna förvänta något intresse för den förberedande åtgärden att välja en elektor, om de icke hysa intresse för det slutliga resultatet eller utgången af sjelfva riksdagsmannavalet. Men hysa de intresse för det slutliga resultatet, så utse de sannolikt till elektor den, som röstar på deras egen kandidat, utan afseende på, huru vida elektorn för denna befattning eger de utmärktaste egenskaper, hvilka dessutom äro svåra att bedöma; och hela syftet med de medelbara valen är då förfeladt. Härtill kommer, att faran för otillbörlig inverkan på valen är vida mindre, om denna måste rigtas emot en hel menighet, än om blott ett ringa antal elektor behöfver vinnas.

I ett glest befolkadt land äro likväl de omedelbara valen i verkställigheten förenade med svårigheter. Utan föregående öfverläggningar uppkommer nemligen lätt en allt för stor splittring af rösterna, men talrikt besökta valmöten äro svårare att åstadkomma ju längre väg de väljande måste färdas till samlingsplatsen. Sådana mötenes oumbärlighet blefve visserligen mindre, om det föreskrefves, att de väljande endast finge rösta på dem, hvilka framställt sig som kandidater. Men äfven

kandidaturen förutsätter, att en politisk trosbekännelse aflägges inför valmännen och torde dessutom allt för litet öfverensstämma med det svenska lynnet för att böra hos oss obligatoriskt föreskrifvas. Riktigheten af sjelfva dess grund kan ock ifrågasättas, ty det är andras förtroende och ej sjelfförtroendet, som är representantkallets rätta ursprung.

Af sådan anledning hafva i förslaget omedelbara val icke blifvit ovilkorligt föreskrifna annorstädes än i de städer, hvilka ega att utan förening med andra utse riksdagsmän. Men frihet att begagna detta valsätt är likväl lemnad åt hvarje valdistrikt, inom hvilket intresset är nog starkt för att besegra de lokala hindren. Dessa hinder böra ock i någon mån minskas derigenom, att de väljandes röster uppsamlas inom kommunerna och sedan sammanräknas af den för alla kommunerna inom ett distrikt gemensamme valförrättaren. De väljande eller deras komiterade befrias visserligen icke derigenom från att resa till ett förberedande valmöte, der ett sådant finnes behöfligt, men de befrias från att resa utom kommunen för rösternas afgifvande, hvilket sällan eller aldrig lärer medhinnas på samma dag som de förberedande öfverläggningarne.

Olägenheterna af de såsom regel uppställda medelbara valen hafva må hända i någon mån blifvit förminskade genom det stora antal elektoror, som blifvit i förslaget bestämdt.»

Mig förefaller det, som att de medelbara valen sålunda uppställdes snarare såsom ett öfvergångsstadium än såsom en absolut gifven regel, hufvudsakligen af den anledning, att riksdagsordningens författare, under de förhållanden, som voro rådande för 30 år sedan, ansåg de omedelbara valen i ett glest befolkadt land vara förenade med vissa svårigheter. Men att dessa svårigheter allt mer och mer visat sig vara af ganska ringa betydighet, bekräftas af den dagliga erfarenheten, icke minst derigenom, att den ena valkretsen efter den andra öfvergått till det omedelbara valsättet, och att detsamma, en gång tillämpadt, med det snaraste blifvit återinfördt i de valkretsar, der en sammanslagning af tvenne sådana medfört en nödtvungen skyldighet att å nyo använda elektorsval. Genom det utvecklade kommunikationsystem, hvarmed vårt land under den ifrågavarande tidrymden blifvit välsignadt, hafva jemväl de svårigheter, som förut ansågos ligga i de stora afstånden, till ganska väsentlig del blifvit afhulpna, och hvad som är ännu mera betecknande till förmån för det omedelbara valsättet är den omständigheten, att detsamma till och med införts i rätt många valkretsar, just för att elektorerna skulle slippa de långa resorna till valförrättningsstället.

Till undvikande af denna sistberörda olägenhet har motionären föreslagit, att elektorerna af allmänna medel skulle tillgodonjuta godtgörelse med ersättning för resekostnaden till och från valstället. På samma gång han uraktlätit att gifva den ringaste vägledning för uppskattande af den *nya statsutgift*, som häraf skulle blifva en följd, har han sannolikt icke heller kunnat tänka sig, att dylika valresor lätt skulle kunna urarta till ett slags lustresor för vissa inom kommunerna framstående män, hvilket förhållande åter i sin mån kunde inverka på elektorsvalens utgång. Redan den omständigheten att motionären tillika föreslår, att vid val af elektorerna äfven skulle företagas val af ett lika antal suppleanter, vittnar derom, att det icke är det *allmänna* intresset, som borde vara bestämmande för dessa val, utan snarare det enskilda eller, kanske ännu rättare, det för de inom kommunen styrande bekvämligaste intresset, som i många om icke i de flesta fall skulle komma att göra sig gällande.

Men äfven andra, mer eller mindre tungt vägande anmärkningar skulle kunna göras mot det framställda förslaget. Jag vill dock icke uppehålla mig dervid, utan i stället se denna fråga ur *valmannens* egen synpunkt. Dennes moraliska skyldighet att begagna sin politiska rösträtt är lika stor, om valet sker medelbart eller omedelbart. Men den väsentliga skilnaden ligger deri, att valmannen i förra fallet uppdrager åt en eller flera elektorerna, hvilka här vid lag synas mig med rätta böra hafva namn af politiska förmyndare, att faktiskt utöfva denna rösträtt, då deremot i senare fallet rösträtten tillkommer *honom sjelf* och ingen annan. Är valmannen nu bosatt i en större kommun, som eger att utse 6 å 8 eller ännu flera elektorerna, så måste han å sin valsedel upptaga lika många namn, utan att ändock ega den allra ringaste säkerhet eller visshet derför, att dessa hans ombud till riksdagsman skola utkora just den, som han sjelf skulle önska måtte erhålla förtroendet; men förrättas riksdagsmannavalet omedelbart, så behöfver *samme* valman endast skrifva *ett* namn på sin sedel, upptagande den person *han* anser lämpligast. Hvad denna skilnad kan betyda för valmannen sjelf, synes mig vara så enkelt och klart, att någon meningsskiljaktighet derom icke borde kunna uppstå; men det är nu ty värr en gång så, att det *sanna* icke alltid får vara det *rätta*, huru naturligt det än kan vara. Och det af Första Kammar-ledamoten här ofvan omförmälda förslaget lemnar härpå ett slående exempel.

Motionären gör sig emellertid skyldig till en inkonsequens, trots det att han sålunda varmt förordat det medelbara valsättet. Han medgifver nemligen, att äfven det omedelbara valsättet må tillämpas, men

dock endast i de större städerna. Då jag för min del vill ändra riksdagsordningen derhän, att *endast omedelbart valsätt* hädanefter må begagnas, bör en sådan bestämmelse ega den obestridliga fördelen att vara *lika för alla*, och alla vilja vi ju sträfva derhän att åstadkomma *likhet inför lagen*. Jag har redan förut antydt, att det i riksdagsordningen stadgade medelbara valsättet ifrån början ansetts mera såsom ett öfvergångsstadgande än såsom en absolut gifven regel, och detta förhållande synes mig vara bekräftadt af en under 25 år vunnen erfarenhet. Af de 228 valkretsar, hvori Sverige för närvarande är indeladt, nemligen 147 på landsbygden och 81 för städerna, dessa senare räknade såsom en för hvarje riksdagsman, är det numera blott 38 eller 39 landtvalkretsar, som fortfarande behålla det medelbara valsättet. Tiden synes mig därför vara inne att, såsom en bestämd regel utan undantag och utan hänsyn dertill, att valkretsindelning i ett eller annat fall kan komma att undergå förändringar, föreskrifva användande af omedelbart valsätt vid alla riksdagsmannaval till Andra Kammaren.

Jag tillåter mig alltså hemställa,

att Riksdagen ville besluta sådana ändringar i nu gällande riksdagsordning, att *alla* riksdagsmannaval till Andra Kammaren förrättas endast på *ett* sätt, nemligen medelst användande af det *omedelbara valsättet*.

Jag anhåller vördsamt om remiss till konstitutionsutskottet, samt att utskottet för vidare grundlagsenlig behandling täcktes föreslå den ändrade ordalydelse af hithörande grundlagsparagrafer, som af denna min hemställan må vardas en följd.

Stockholm den 4 februari 1891.

Per Ersson
från Vestmanlands län.

Häruti instämmer

Per Holm.